

VALSTYBINĖS KALBOS TIKRINIAI ŽODŽIAI IR JŲ RAŠYBA

Santrauka

Tikriniai žodžiai, kaip ir bendriniai, yra kalbos dalis, rašoma tokiomis pat raidėmis, turinti tokias pat galūnes, priesagas, priešdėlius, žodžio šaknis, gimines kaip ir kiti žodžiai, pagal tokias pat taisykles kirčiuojama, linksniuojama ir vienodai paklūstanti kalbos sistemai.

Lietuvių kalbos abėcėlė, kaip ir daugelio kitų Vakarų Europos kalbų abėcėlės, sudaryta lotynų kalbos abėcėlės pagrindu. Klasikinėje lotynų kalboje buvo 23 raidės, lietuvių kalboje jų yra 32. Lietuvių kalboje kiekvienam kalbos garsui žymėti taikoma po vieną raidę, todėl nėra raidžių *x*, *q*, žyminčių du garsus. Nėra ir raidės *w*, kuri naujesniais laikais lotynų kalbos perimta iš germanų kalbų. Raidės *v* ir *w* žymi tą patį garsą, todėl nėra prasmės vieną garsą kalboje žymėti dviem skirtingomis raidėmis.

Lietuvoje (ir daugelyje kitų valstybių) tradiciniais vietovardžiais, asmenvardžiais laikomi tokie, kurie iš seno vietinių gyventojų yra vartojami ir visiškai prigiję vietos kalboje (tarnėje). Lietuvoje dauguma vietovardžių yra lietuvių kalbos kilmės, nes vietas praminė vietiniai gyventojai ir tik po to vietovardžiai pakliuvo į raštus įvairiomis kalbomis. Didesnė dalis asmenvardžių (kaip ir kitose kalbose) Lietuvoje yra nevisiškai vietinės kilmės, nes daug krikščioniškų ir panašių vardų, pavardžių kilo iš kitų kalbų ir nelietuvių raštininkų dažniausiai į dokumentus pirmiausia buvo įrašyti kitomis kalbomis. Bet ir tie asmenvardžiai dabar turi lietuviškus balsius, priebalsius, galūnes, priesagas ir vietinių gyventojų laikomi lietuviškais tikriniais žodžiais.

Neteisinga siūlyti Lietuvos Respublikos ir užsienio piliečių esą „nelietuviškus“ vardus, pavardes Lietuvos Respublikos dokumentuose rašyti „nelietuviškais lotyniškais rašmenimis“. Tada lietuvių kalboje atsirastų ne trys naujos raidės, o, rašant visų valstybių lotynų kalbos abėcėlės pagrindu sudarytas raides – apie 150 naujų raidžių ir taip būtų keičiama lietuvių kalbos abėcėlė. Pageidaujantys „užsienietišku raidžių“ jas galėtų rasti įrašytas papildomuose dokumentų įrašuose ir nebūtų pažeidę Lietuvos Respublikos Konstitucijos 14 straipsnio, valstybinės kalbos sistemos ir daugumos piliečių

teisių neįprastą asmenvardį perskaityti ir tiksliai ištarti. Tai naudinga ir „užsienietiško“ asmenvardžio turėtojui, nes jo asmenvardis būtų teisingai ištartas ir neiškraipytas. Be to, taip nebūtų pažeidžiamos teisės tų lietuvių, kurie gyvena Lietuvoje, gavo neįprastus asmenvardžius ir nori išlaikyti savo tautybę, būti gerai suprantami, lojalūs Lietuvos Respublikos piliečiai.

Nepagrįsta reikalauti užtikrinti „užsienietišku“ vardų ir pavardžių, „kaip pagrindinių asmens tapatybės žymenų“, ypatingą (privilegiuotą) teisinę apsaugą Lietuvoje. Per tūkstantį metų į Lietuvą atkeliavę asmenvardžiai prigydo lietuvių kalboje ir tapdavo jos dalimi. Pagrindinis asmens žymuo yra asmens kodas, o daugelio vienodų vardų, pavardžių yra tūkstančiai. Jie gali būti keičiami, užrašomi kitų kalbų abėcėlėmis, bet nuo to nė vieno asmens tapatybė nesikeičia. Asmenvardis yra kalbos dalis, o ne kurio nors asmens privati nuosavybė. Neteisinga manyti, ir kad užsienyje nėra lietuviškų (baltiškų) asmenvardžių. Lietuviai gyvena ir gyvena daugelyje pasaulio valstybių, o tarp Berlyno ir Maskvos randama baltizmų, nes čia anksčiau gyveno baltai, iš kurių kilo lietuviai.

Nėra jokio pagrindo Lietuvos asmenvardžius, vietovardžius, gatvių pavadinimus oficialiai rašyti užsienio kalbų abėcėlėmis ir iškraipytomis formomis. Tikriniai žodžiai į kitas kalbas neverčiami.

Taip pat nepagrįsta reikalauti Lietuvoje juridinių asmenų pavadinimus rašyti nelietuviškai ir dėl to keisti įstatymus. Taip irgi pažeidžiamos ir daugumos piliečių teisės gauti tikslią informaciją, tos įstaigos netektų dalies interesantų. Niekas netrukdo Lietuvos juridiniams asmenims reklamuotis pageidaujama kalba užsienyje.

ESMINIAI ŽODŽIAI: valstybinė kalba, tikriniai žodžiai, asmenvardžiai, vietovardžiai, rašyba.

KAZIMIERAS GARŠVA
Lietuvių kalbos institutas
Petro Vileišio g. 5, LT-10308, Vilnius
kazimieras.garsva@lki.lt